

YEZİD SAYIĞH: HİZBULLAH, İRAN STRATEJİSİNİ UYGULAMAK ZORUNDA KALDIĞINDA KENDİSİNİ BİTİRMİŞ OLDU.

YEZİD SAYIĞH

Yezid Sayıgh, çalışmalarının Suriye krizi, Arap ordularının politik rolü, Arap değişiminde güvenlik sektörü dönüşümü, otoriterliğin yeniden yaratılması ve İsrail-Filistin ihtilafı ve barış süreci üzerine odaklandığı Beyrut Carnegie Ortadoğu Merkezi'nde Kıdemli Danışman olarak görev yapıyor. 1991-1994 yılları arasında İsrail'le gerçekleştirilen barış görüşmelerinde Filistin heyetinde de bir danışman ve müzakereci olarak görev yapıyordu. Sayıgh'in birçok yayınlanmış eseri vardır, bunlar arasında en yakın dönemli olanlar şunlardır: Dilemmas of Reform: Policing in Arab Transitions (Mart 2016); Haidar al-'Abadi's First Year in Office: What Prospects For Iraq? (Eylül 2015); Crumbling States: Security Sector Reform in Libya and Yemen (Haziran 2015); Missed Opportunity: The Politics of Police Reform in Egypt and Tunisia (Mart 2015).

ORSAM: Prof. Sayigh, her şeyden önce sizi ORSAM'da ağırlamaktan onur duyuyoruz ve sizinle röportaj yapmaktan memnuniyet duyuyoruz. Ankara'daki programınızı göz önünde bulundurarak kısa bir mülakat planladık ve bence tek bir konuya odaklanmamız iyi bir strateji olur. Lübnan'daki Şii topluluğu ile ilgili mevcut tartışmalar, özellikle de Şii toplumu içindeki liderlik tartışmaları ve Suriye'ye müdahil olan Hizbullah'ın rolünü merak ediyorum. Bu açıdan Şii toplumunu ve Lübnan'daki Hizbullah'ın rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sayigh: Bence Hizbullah, Lübnan'daki Şiiler arasında hala güçlü bir duruşa sahip. Hala güvenilir ve popüler. Birçok Şii, politik olarak buna karşı çıksa da Hristiyanlar da dahil olmak üzere birçok Lübnanlı ile birlikte Hizbullah'ın onları "tekfiri" cihatçılardan koruduğunu düşünüyor. Tabii ki, Hizbullah bu söylemi yarattı ve cihat tehdidini yaratan koşullara katkıda bulundu. Demek istediğim, eğer Hizbullah Suriye'ye askeri olarak dahil olmasaydı, bu tehlike muhtemelen bu şekilde gelişmezdi. Bununla beraber, parti Suriye'de Lübnan'ı savunmak için bulunduğunu söylüyor ve bu da kendi kendini gerçekleştiren bir kehanet haline geldi.

Çevresinden korkan bir hale gelen ve Suriyeli mültecilerden kurtulmak isteyen birçok Lübnanlı için güvenlik bir numaralı sorun haline geldi. Bu yüzden, Hizbullah aslında çok fazla anlayış, destek ve şükran elde etti. Bu, Şiiler için çok doğru çünkü birçok Şii, Hizbullah'ın onlara karşı ortada bir Tekfiri tehdidi bulunduğuna yönelik iddiasını benimsedi.

Her zaman var olan üstü kapalı bir söylem ya da bir gündem de var, bu sadece mevcut Suriye krizi ile ilgili değil, 1975-1990 iç savaşına kadar Şiilerin Lübnan'da ikinci veya üçüncü sınıf olmaları veya kendi-

lerini öyle hissetmeleri ile ilgili. Emel hareketinin ve Hizbullah'ın yükselmesiyle ve 2000 yılında güney Lübnan'ın İsrail'den özgür kalmasıyla, Şiiler sonunda kendilerini Lübnan'da eşit hissettiler. Ekonomiye, yatırıma, mülk sahipliğine ve Şii sermaye oluşumuna bakarsanız, Şiiler sonunda sayılarına orantılı olarak önemli bir pay elde ettiler.

Yani çok önemli bir dönüşüm gerçekleşti. Ve bir şekilde, Hizbullah "eğer kendimizi korumazsak ve silahsız kalırsak, tekrar ikinci veya üçüncü sınıf vatandaş olmaya itilebiliriz" fikrini dillendiriyor. Açık bir şekilde konuşulmasa da her zaman

bu fikir vardı ve bence hala altında saklanıyor. O zaman bu soru doğuyor: Hizbullah, Şiilerin temsiliyetini (mecliste, hükümet görevlerinde, vb.) arttırmayı talep edecek mi? Mesela silahlarını bırakmaları karşılığında? Bazı insanlar Hizbullah'ın bunu istediğini iddia ediyor fakat Hizbullah "bu bizi ilgilendirmiyor" diyor. Bence bu dinamik, daha geniş bir resmin bir parçası.

Ancak Hizbullah başka sorunlarla karşı karşıya. Bunlardan biri gündelik meseleler olan kendi kontrol bölgelerindeki suç, uyuşturucu, araba hırsızlığı ve elektrik jeneratörünü kullanan mafyaların kontrolünde bulunan su ve elektrik tedariki. Bu sorunlar, Beyrut'un güney banliyösünde bulunan Dahieh'de ciddi sorunları meydana getirdiği görülüyor. İnsanlar, Hiz-

bullah'a bu sorunlarla ve bu çetelerle ilgilenen biri olarak bakıyorlar. Fakat, Hizbullah "bakın, biz devlet değiliz ve devlet olmak da istemiyoruz" diyor. Ve onların şunları söylemesi çok önemli "biz Lübnan devletini destekliyoruz, onu zayıflatmıyoruz." Yani, bir bakıma çıkmazdalar. Kendi söylemlerini kanıtlamak için hükümet işlerine karışmıyorlar. Fakat, Lübnan devlet kurumları, onların kontrol alanlarında çalışacak kadar güçlü değil. Ama Hizbullah hükümet işlerine dahil olmazsa, çeteler bu durumdan avantaj-

Hizbullah,
Lübnan'daki Şiiler
arasında hala güçlü
bir duruşa sahip.
Hala güvenilir ve
popüler. Birçok
Şii, politik olarak
buna karşı çıksa da
Hristiyanlar da dahil
olmak üzere birçok
Lübnanlı ile birlikte
Hizbullah'ın onları
"tekfiri" cihatçılardan
koruduğunu
düşünüyor.

lı çıkabilir. Bazen çeteler Hizbullah'a katılıyor fakat çoğu zaman onlar sadece silahları olan ve kendilerini savunmak için savaşmaya hazır olan güçlü aileler ve aşiretler. Hizbullah, onlarla açık bir çatışmaya girme konusunda çok dikkatli davranıyor çünkü kendi bölgelerinde bir savaş istemiyor. Yakın zamanda Hizbullah'ın lideri Hasan Nasrallah partinin bu konuda doğrudan harekete geçmek zorunda kalabileceğini açıklasa da, bu suç çetelerini ve gruplarını bastırmak için ne kadar ileri gideceğini bilmek onlar için bir hayli zor.

Bununla birlikte, elektrik faturalarının toplayıcıları Hizbullah ile ilgisi olmayan şeyler için greve kalkıştıklarında, birçoğu Şii olduğu için Hizbullah'ın koruması altındalar. Hizbullah bir yandan "biz reform ve daha iyi hizmetler istiyoruz" diyor ama sonra da sistem değişikliğini ve reformu engelleyen insanları koruyor. Ne yaparlarsa yapsınlar bunun bir bedeli olacak.

Bu da nihai bir meseleye bağlanıyor. Hizbullah meclise ve hükümete girdi. Ancak ne kamu hizmetlerinde ne devletin içinde ne de orduda bile binlerce üyesi bulunmuyor. Bunun nedeni hem Lübnan devletini yozlaşmış olarak görmeleri hem de başka bir

Şii hareketi olan Emel'in yıllar önce devletin içine girerek önemli bakanlıkları ve kurumları ele geçirmesidir. Yani eğer bir iş ya da özel bir ayrıcalık istiyorsanız, Hizbullah'a değil Emel'e gidiyorsunuz. Bu konuda Hizbullah çok zayıf. İnsanlara bu hizmetleri sunamıyor.

Emel ile Hizbullah arasında ki mevcut güç dengesini nasıl değerlendiriyorsunuz? Ve bir de Nebih Berri'nin rolünü?

Daha çok, Hizbullah ideolojik olarak herhangi bir devletin çok derin bir parçası olmak istemiyor çünkü onları bozacağını düşünüyor. Onlar, insanları kendi eylemcileri, devrimcileri ve askerleri olarak almayı tercih ediyor. İronik bir şekilde, orduda tahmin ettiğiniz kadar Hizbullah destekçisi veya Şii bulamayacaksınız çünkü Hizbullah'ı güçlü bir şekilde destekleyen birisi orduya katılmak yerine Hizbullah'a katılıyor. Ama, Hizbullah'ı ve Emel'i destekleyen bir Şii'yi orduda bulabilirsiniz çünkü Hizbullah'ın ordusuna katılmak istemiyorlar. Bir bakıma Hizbullah, Emel olmadan yapamaz çünkü Emel devletin içinde ciddi bir gücü kontrol ediyor.

Bunun sonucunda, Meclis Başkanı ve Emel lideri Nebih Berri şu an politik olarak muhtemelen Lübnan'daki en güçlü insan. Anayasal olarak, Cumhurbaşkanına karşı çıkabilecek iki kişiden biri. Diğeri ise Başbakan. Aslına bakarsanız, hükümetin tüm mezhepleri ve partileri temsil etmesini gerektiren anlaşmayla birlikte Başbakan'ın neredeyse artık hiçbir gücü yok. Bu, herkesin veto hakkı olduğu ve Başbakan'ın çaresiz olduğu anlamına geliyor. Yani, politik olarak Meclis başkanı, Başbakandan daha önemli bir konumda.

1989 Taif Anlaşması altında, Cumhurbaşkanı'nın gücü kısıtlanmıştı. Şimdi, yeni Cumhurbaşkanı Michel Aoun güçlü bir konumda çünkü öyle bir karakteri var. Ne yazık ki, güçlü olmak için "Hristiyan kartını" oynayarak Hristiyanları diğer herkesten ayrı seferber ediyor. Müslümanların tercih ettikleri Hristiyan adaylarına oy vererek dengeyi bozabilmelerini engellemek için Hristiyanların yalnızca Hristiyan temsilciler için parlamento seçimlerinde oy kullandıkları yeni bir yasayı talep etmek için seçim yasası kampanyasını kullanıyor. Fakat bu onu zayıflatıyor; Aoun, mezhep farkı gözetmeksizin tüm Lübnanlıların Cumhurbaşkanı olursa güçlü olabilir. Buna karşılık, Nebih Berri şimdi kendini mezhepçiliğe karşı duran bir kişi olarak tanıtıyor. Esasen mezhepçi bir politika kullanıyor fakat kendisini tüm Lübnanlılar için bir kişi olarak tanıtıyor.

Hizbullah'ın en büyük söylemi İsrail'e karşı olan direnişi. Suriye'ye dâhil olmasının bu direnişi söylemine etkisini Lübnanlıların gözünden nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu, Hizbullah'ı çoktan zayıflatı. Askeri olarak değil ama politik olarak. Çoğunlukla, Arap nüfus arasında zayıflatı. Hizbullah, çıkmazla karşı karşıya. Meşruyetini İsrail'e karşı savaşması yoluyla iddia e-

diyor ama artık Suriye'de savaşıyor. Fakat Hizbullah, "Cihatçılara, Tekfirilere ve Amerikan emperyalizmine karşı savaşıyoruz" diyerek Suriye'ye müdahil olmasını meşru kılan yeni bir söylem buldu. Hepsini, bir tehdit olarak bütünleştiriyor: Amerikan emperyalizmi, Siyonizm ve Tekfirizm.

Bu argüman Lübnanlılar tarafından kabul edildi mi?

Hayır. Biraz önce de söylediğim gibi, birçok Lübnanlı, Hizbullah'ın tehlikeyi engellemesinden dolayı müteşekkir ve mutlu. Fakat Hizbullah'ın İsrail'e karşı direnebilmesi için Suriye'de kalması ve silahlarını bırakmaması gerektiği hikayesini çoğu Lübnanlı'nın yuttuğunu sanmıyorum.

Bence birçok Lübnanlı, birçok Sünni ve Hristiyan Lübnanlı demeliyim "tamam, harikaydınız, yaptığınız şey için size saygı duyuyoruz ve 2000 yılında güney Lübnan'ı İsrail işgalinden kurtardınız ama artık bu sona erdi, bitti; İsrail'le istediğiniz bir zaman savaş başlatabilmeniz durumuyla karşı karşıya kalamayız çünkü bunun bedelini hepimiz öderiz." olarak düşünüyor. Yani, bence Hizbullah bu savaşı kaybetti.

Hizbullah bir yanda "biz direnişi temsil ediyoruz ve işte bu yüzden devletten ayrı bir şekilde varlığımız sürdürmeliyiz" demek zorundayken, aynı zamanda insanlara "biz direnişsiz, biz İsrail'e karşıyız, fakat merak etmeyin, başka bir savaş başlatmayacağız" demek zorunda. O zaman, daha ne kadar bu oyunu sürdürebilirler?

Şimdilik olan şu ki Hizbullah bölgesel bir rol kazanıyor. İçsel bir tartışma olup olmadığını bilmememize rağmen Hizbullah'ın bir kanadı Irak'a müdahil olmayı düşünüyor olabilir. Yemen hakkında o kadar çok söze rağmen, orada önemli bir oyuncu olduklarını düşünmüyorum ama Irak'a ilgi duymaya başladıklarını düşünüyorum.

Suriye'deki önemli kayıplardan dolayı Hizbullah'ın destekçilerinde yükselen bir hoşnutsuzluk bulunduğunu iddia eden bazı bilim adamları var ve bu yükselen hoşnutsuzluğun seçimlere etkisini görecektir miyiz?

Eğer seçimler olursa... her şeyden önce, bu argümanı her zaman Hizbullah'ın maliyetlerine dayandıran insanlar var ister Lübnan'da olsun ister başka bir yerde, her zaman argümanlarına bir kanıt arıyorlar. Halbuki, Hizbullah'ın içinde akrabaları olan, onların köy topluluklarına giden, orduda arkadaşları ya da akrabaları olan Şii arkadaşlarımla konuştum ve onlara nasıl bir atmosfer olduğunu ve insanların ne hakkında konuştuklarını sordum. Arkadaşlarımla ve bağlantılarımla tanıdığım Şiiilerle ilgili şu ana kadar edindiğim izlenim, genellikle hala Hizbullah'a yakın oldukları ya da en azından onların söylemlerini kabul ettikleri yönünde. Kayıplar,

insanların bu fikri tekrar düşünecekleri seviyelere ulaşmış değil.

Kayıplara rağmen, Hizbullah'ın inanılmaz bir tecrübe kazandığını da düşünüyorum. Suriye'de Rusya ile birlikte çalışmaya başladılar ki bu onlar için çok büyük bir kazanç. Yani, kayıpların, kazançlardan daha ağır basıp basmadığı açık değil.

İnsanların söyledikleri şeylere geri dönecek olursak, mesela, güneyde Mayıs 2016 yerel seçimlerinde ilk defa diğer Şii adaylar Hizbullah'a karşı seçim kampanyası yürüttü. Bu bir ilkti. Ortaya çıkan, görüş ayrılıkları ve güven eğilimi olduğunu düşünüyorum. Fakat, topluluk içinde önemli değişimlere yakın olduğumuzu düşünmüyorum. Ortada birçok farklı faktör var. Hizbullah'a oy vermeseler bile, çoğu Şii Emel'e oy verecek ve iki partide hükümette ortak olmaya devam edecek. Dahası, Hristiyan veya Müslüman olsun

Lübnan'daki birçok kişi, hizmet, elektrik veya elde etmek istediği herhangi bir şey için mezhepci liderlere ya da politik partilere ya da yozlaşmış yetkililere oy veriyor. İnsanlar akrabalarına veya onlara hizmet verenlere oy kullanmaya eğilimli oldukları için bu şeyler de en az onlar kadar önemlidir. Demek istediğim şu ki, insanlar bir konuda Hizbullah ile ayrı düşebilirler fakat buna karşı olup olmadıkları diğer hesaplamalara bağlıdır. Bu tam olarak partiyi politik olarak destelemek veya desteklemekle ilgili değil.

Röportajın son konusuna gelecek olursak, Nasrallah'ın Suriye krizini örgütü için varoluşsal bir meydan okuma olarak düşünerek seçim yapmasını nasıl görüyorsunuz? Hizbullah'ın kendisi ile ilgili her şeyi Esad'ın kaderi ile bağdaştırması çok büyük bir yatırım değil mi?

Bu mantıklı, katılıyorum. Dışarıdan bir gözlemci için daha iyi bir seçenek bulunabileceğini söylemesi kolay. Ama tarihe dönüp baktığımızda, Hizbullah'ın Suriye'deki konumu, krizin başlangıcında yaklaşık bir buçuk yıl boyunca oldukça farklıydı. Ardından, Nasrallah kamuoyunda en az iki kez reforma ihtiyaç ve muhalefetle diyalog çağrısında bulundu. Fakat, bir noktada İran geldi ve "bak, bu oyunları oynayamazsın. Biz bir ittifak içindeyiz ve senin seçim hakkın yok." dedi.

O zamandan beri, Hizbullah'a Suriye'de bağımsız bir yol çizme şansı verildiğini düşünmüyorum. Hizbullah, İran stratejisini uygulamak zorunda kaldığında kendisini bitirmiş oldu. O günden bu yana, her şey kötü bir anlaşmayı en iyi hale getirme çabası içindi. Bence Hizbullah Suriye'de olmaktan mutlu değil. Geri dönen Hizbullah üyeleri Suriye ordusuna saygı duymuyor. Hırsızlar ve yozlaşmışlar ile dolup taşıdığını düşünüyorlar. Bence, Hizbullah savaşçıları, iyi savaşçı olarak kendileri ile gurur duyuyorlar belki

de çok fazla gurur duyuyorlar ama kendilerinin aynı zamanda ideolojik devrimsel savaşçılar olduklarına da tam anlamıyla inanıyorlar.

Aralarından bazıları İslam cihatçısı, İslam Devleti ya da el Kaide ile karşılaştırdığında farklı bir cihat, ama yine de laik bir rejim için savaşma konusunda mutlu değiller. Hizbullah Suriye'de olmak istemiyor ama şu an oradalar ve sıkışmış bir durumdalar. Eğer bu durumdan çıkarlar ve İran onlardan rejim için savaşmasını isterse, ne yapacaklar? Bu onlar için zor. Eğer bu savaştan ayrılmak isterlerse, Suriye'de onları sevmeyecek birçok insan olacak. Hatta, rejim Amerikalılarla konuşmak isteyebilir ve Hizbullah'a dönüp "çok teşekkür ederiz ama artık bizim başka arkadaşlara ihtiyacımız var" diyebilir. Hizbullah kendisini

buna karşı nasıl garanti altına alacak? Alamaz. Bu onlar için başka bir çıkmaz. Yani tek yapabileceği şey bugün, bugünün savaşını kazanmayı düşünmek ve yarının savaşını kazanmayı düşünmeyi de yarına bırakmak olacak.

Hizbullah ve Şii topluluğu için birçok zorluk ve çıkmaz var. Nasrallah'ın liderliğini ve Hizbullah'ın iç sorunları hakkında kısaca sizin görüşünüzü öğrenebilir miyim?

Bakın, birçok insanın bu konu hakkında bir fikri yok. Birkaç konu üzerinde sorunlar olduğuna inanıyorum: kadrolarındaki yolsuzluk, mahallelerdeki suç ve politikaları hakkında. Ben tüm bunların tartışıldığını düşünüyorum ama bir bölünme ya da bir kriz olduğunu düşünmüyorum. En azından bu benim tahminim.

Sayın Profesör, bu röportajı kabul ettiğiniz ve yorumlarınızı paylaştığınız için tekrar teşekkür etmek isterim ki bu görüşlerin Ortadoğu politikasıyla ilgilenen okuyucularımıza ışık tutacağına inanıyorum. Teşekkürler. ○